

Arbejdspapirer

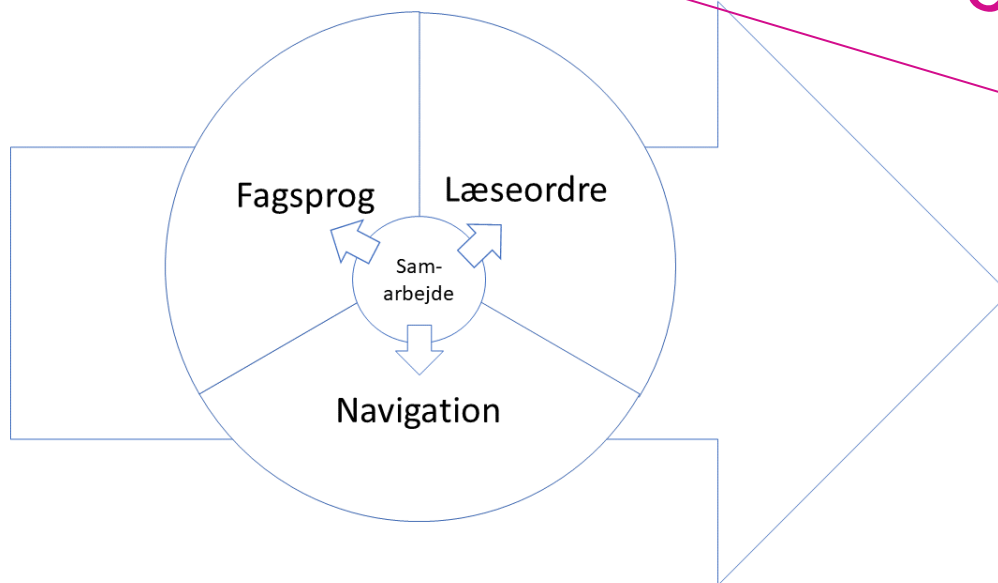
Laboratorium for digital læsedidaktik

Design for digital læsning, version 2

Arbejdspapirer

Skoleåret 2023-2024

Arbejdspapirer

Designs for digital læsning- Hvad og hvordan?

Læsning er læsning, uafhængigt af mediet, teksten læses i. Men det, der skal læses, præsenteres forskelligt i forskellige medier, og det betyder, at især det at planlægge sin læsning, sin læsesti, forandrer sig fra medie til medie.

Designs for digital læsning er forslag til, hvordan du kan undervise dine elever i at læse dit fags tekster i digitale medier. Dele af designene kan også anvendes, når der skal læses i bøger.

Designs for digital læsning giver dig mulighed for at fokusere på en dimension af dit fags læse- og tekstdidaktik ad gangen.

Hvert design rummer en beskrivelse af, hvad der er vigtigt at tænke på, og et forslag til, hvordan du bruger det.

De fire dimensioner er gensidigt afhængige, og det opdager du, når du prøver designene af.

Arbejdspapirer

Design for digital læsning Navigation

Version II (AUGUST 2023)

Hvad er navigation?

- Navigation handler om at finde vej:
 - ind til teksten
 - rundt i teksten
- Når man læser i en bog, kan man let orientere sig i, hvor man er, hvor langt man er kommet, hvor man finder ordforklaringer o.lign. Det er ikke på samme måde let at orientere sig i en digital tekst på en fagportal. Dertil kommer, at de forskellige digitale fagportaler er meget forskelligt bygget op.
- Navigation handler også om at skaffe overblik over, hvilke digitale funktioner der kan være til hjælp, når man læser.
- Man skal sortere i tekstelementer og funktioner:
 - Hvad skal læses? Hvad skal ikke læses? Hvilke funktioner vil være nyttige at bruge?
Det er derfor vigtigt at lægge **en læsesti**.

Navigation - sådan gør du

Arbejdsopgaver

GØR SÅDAN:

1. **Find ind til teksten:** Vis eleverne, hvordan de kan finde teksten med så få klik som muligt. Brug gerne ensartede navigationsruter hver gang. Giv gerne nogle af eleverne ansvaret for at vise foran de andre, hvordan man finder teksten (se *Samarbejde*).
2. **Find rundt i teksten:** Vis eleverne, hvordan man kommer frem og tilbage i den tekst, de skal arbejde med. **Fortæl** eleverne, hvilke af tekstens elementer (billeder, videoer, diagrammer etc.) og digitale funktioner (oplæsning, noteapparat etc.) de skal bruge og ikke bruge.
3. **Fortæl** eleverne, hvilken teksttype de skal læse, og hvad der kendetegner den. Bed eleverne orienteringslæse og finde ud af, hvad den består af (afsnit, overskrifter, billeder etc.).
4. **Vis**, hvilke dele af teksten eleverne skal læse og hvorfor. Vis også, hvilke opgaver der skal laves først og sidst (se *Læseordren*).

EKSEMPEL:

"Hvordan er det nu, vi finder den tekst, vi skal læse?"

"Hvordan kommer man frem og tilbage i teksten?"

"Hvordan kommer man videre til næste kapitel?"

"Noteapparatet skal I ikke bruge i dag, så lad være med at åbne det"

"Inden I læser teksten, så kigger vi sammen på, hvilke dele teksten består af"

"I skal læse en berettende tekst. Berettende tekster fortæller typisk om nogle begivenheder i en bestemt rækkefølge"

"I skal kun læse ned til billedet. Når I har læst ned til billedet, kigger I op på mig"

Navigation (kort version)

Arbejdspapirer

- Find ind til teksten:
 - Vis eleverne, hvordan man kommer ind til teksten med så få klik som muligt. Brug gerne ensartede navigationsruter hver gang.
- Find rundt i teksten:
 - Vis eleverne, hvordan man bevæger sig rundt inde i teksten og mellem tekster.
 - Vis eleverne, hvad der skal læses og IKKE læses.
 - Vis eleverne, hvilke digitale funktioner de kan eller skal bruge.
 - Tal med eleverne om, hvilken rækkefølge elementerne skal læses i (=læg en læsesti).

Arbejdspapirer

Design for digital læsning Fagsprog

Version II (August 2023)

Hvad er fagsprog?

Arbejdspapirer

- Fagsprog er fagenes særlige sprog. Fagsproget skal læres i skolen i fagene.
- Det er særligt vigtigt at være opmærksom på, hvordan fagsprog bruges, når man læser digitale tekster på fagportaler. Digitale tekster på fagportaler er ofte skrevet af forskellige forfattere og består af tekster fra forskellige kilder. Det kan betyde, at man møder forskellige fagord om samme indhold.
- Det betyder også, at det er en udfordring at understøtte elevernes overgang fra hverdagssprog til fagsprog.
- Derfor skal man sætte eleverne til at arbejde aktivt med tilegnelse af fagsprog.

Fagsprog - sådan gør du

GØR SÅDAN:

1. **Identificér** så vidt muligt inden undervisningen de fagord, som eleverne skal lære, og som er vigtige for at forstå tekstens øvrige indhold.
2. **Bed** eleverne om at identificere ukendte ord i teksten. Aktiviteten kan både være individuel eller kollektiv (se *Samarbejde*). Bed dem om at komme med et bud på, hvad de tror, ordene betyder.
3. **Find** sammen med eleverne forklaringer på de vigtigste fagord og understøt overgangen fra hverdagsprog til fagsprog, fx ved at alle elever får mulighed for at sætte deres egne ord på fagordene.
4. **Sørg for**, at de opgaver og aktiviteter, der sættes i gang i relation til teksten, kræver, at eleverne anvender så mange af fagordene som muligt. Jo flere forskellige sammenhænge eleverne møder og bruger ordet i, desto bedre.

Arbejdsopgaver

EKSEMPEL:

Bed eleverne om at skrive fagord ind i et fælles dokument, så alle kan se dem.

Bed eleverne om at lave ordkort med fagord, hvor de kan skrive definitionerne bagpå (fx Lav quiz og byt).

Vis, hvordan du som lærer kan bruge teksten til at komme med et gæt på, hvad ordene betyder. Tænk højt foran eleverne. Du kan fx vise at man genlæse et tidligere afsnit eller vise hvordan man kan søge information i andre tekstelementer som grafer, billeder og modeller.

Bed eleverne om at forklare for hinanden, hvordan fagordene har noget med deres hverdag at gøre.

Lav grafiske modeller eller illustrationer, hvor ordene skal anvendes.

Fagsprog (kort version)

Arbejdspapirer

- Før lektionen:
- Identificer de fagord, du mener, eleverne skal kende/lære for at forstå teksten. Marker dem med markeringsværktøj, hvis det findes i læremidlet.
- I lektionen:
 - Før læsning: Bed eleverne komme med deres umiddelbare forklaring på fagordene. Demonstrer evt. ordopslag i en online-ordbog eller i form af billedsøgning i en browser.
 - Bed eleverne finde og markere yderligere ord, de gerne vil have forklaret.
 - Efter læsning: Saml op på elevernes ord, og sørg for, at eleverne får mulighed for at anvende de nye ord i en opgave/aktivitet.

Arbejdsrapporter

Design for digital læsning Læseordren

Version II (August 2023)

Hvad er en læseordre?

Arbejds papirer

- Det er ikke altid tydeligt for elever, hvorfor de skal læse en tekst, og hvordan de skal læse den.
- Med læseordren fortæller læreren formålet med læseaktiviteten og sætter læsningen ind i en meningsfuld faglig sammenhæng.
- Med læseordren præsenterer læreren indholdet og læseformålet og taler med eleverne om, hvad man skal lede efter i teksten, mens man læser. Læreren runder af med at præsentere, hvad der skal ske bagefter. Brug begreberne *før*, *under* og *efter* læsning, når læseordren gives.
- Det er vigtigt at bruge ordet læse for at vise, at det er en aktiv handling, eleverne skal i gang med.

Selve læseordren skal:

1. Være eksplicit
2. Være let forståelig
3. Udpege hvorfor og hvordan, der skal læses

Læseordren - sådan gør du

Arbejdsopgaver

Gør sådan:

1. **Fortæl**, hvad teksten handler om i en eller to sætninger.
2. **Fortæl** om **formålet** med at læse teksten.
3. **Tal** med eleverne om den faglige sammenhæng som teksten indgår i. Er det fx noget, I allerede har arbejdet med, eller er det en introduktion til et nyt fagligt område?
4. **Tal** med eleverne om, hvordan teksten skal læses (fx skimmelæse eller nærlæse). Se *Navigation*.
5. **Tal** om vigtige fagord/andre ord i teksten (vis billeder, genstande, andet, der styrker forståelsen). Se også *Fagsprog*.
6. Fortæl, hvad eleverne skal bruge teksten til bagefter (det er en god ide at den efterfølgende opgave relaterer teksten til elevernes verden).

Eksempel:

- "Det her kapitel handler om ..."
- "I skal læse det for at finde ud af, **hvad** noget er, **hvordan** (eller **hvorfor**)..."
- "Der er nogle ord i teksten, som I nok ikke har hørt før, og nogle ord som bliver brugt på en særlig måde..."
- "Kan I huske, da vi arbejdede med... Nu skal vi..."
- "Bagefter skal I sammen med jeres makker/gruppe diskutere..."

Læseordren (kort version)

Arbejdspapirer

1. Fortæl i meget kort form, hvad teksten handler om.
2. Fortæl, hvorfor eleverne skal læse den (=læseformål) og hvad de skal bruge den til bagefter.
3. Fortæl, hvordan der skal læses (se også *Navigation* og *Fagsprog*).

Arbejdsrapporter

Design for digital læsning Samarbejde

Version ii (august 2023)

Hvad er samarbejde om digital læsning?

Arbejdsrapporter

- Læsning af digitale tekster på fagportaler foregår ofte som individuelle læseaktiviteter.
- Hvorfor er det vigtigt at samarbejde om digital læsning?
- Dialog om fag og stof understøtter spirende forståelse. To tænker bedre end en!
- Derfor er det godt at læse med en makker.
- Samarbejde er gavnligt både før, under og efter læsning.

Samarbejde før læsning - sådan gør du

Arbejdspapirer

Gør sådan

- Samarbejde om navigation:
Samarbejd om at skabe overblik over tekstens elementer og identificere den gode læsesti.
- Samarbejde om læseordren:
Samarbejd om at forstå læseordren.
- Samarbejde om fagsprog (forforståelse):
Hvad ved I allerede? Hvad skal I finde ud af?

Eksempel

- "Undersøg teksten!"
"Hvor lang er den?"
"Hvad består den af?"
"Hvilke overskrifter er der?"
"Hvilken rækkefølge skal elementerne læses i?"
- "Hvad ved vi allerede?"
- "Hvad tror I, den handler om?"

Samarbejde under læsning - sådan gør du

Arbejdsopgaver

Gør sådan

- Elever med påviste læsevanskeligheder som ordblindhed skal bruge de læse-/skriveteknologier, de har fået tildelt. Det er vigtigt, at alle andre elever læser selv – for man skal træne sine læsemuskler!
- Overvej, om der kan være en pointe i at lade eleverne skiftes til at læse for hinanden.
- Lad eleverne samarbejde om tilegnelse af fagsprog. Se *Fagsprog*.

Eksempel

"Læs kun et afsnit ad gangen"

"Den lyttende skal opsummere det vigtige, når I har læst et afsnit"

"Lyt til din makkers tanker og stil nysgerrige spørgsmål"

"I skal i fællesskab markere de vigtigste fagord"

Samarbejde efter læsning - sådan gør du

Arbejdsopgaver

Gør sådan

- Det, eleverne læser, skal bruges til noget!
- Eleverne skal tale med hinanden om **betydningen** af det, de har læst. Det skal være klart for eleverne, før de går i gang, hvad de skal bruge teksten til (se *Læseordren*).
- Opgaver skal rumme undersøgende elementer: Udover "hvad, hvor, hvornår og hvem- opgaver" skal der være " hvorfor og hvordan-opgaver" og opgaver, der spørger til hvordan teksten formidler.
- Der skal der være en opgave, der beder eleverne perspektivere det, de har læst om, til noget, de kender fra deres eget liv eller andre steder fra. Her er det en god ide at koble læsemakkerparrene sammen to og to, så fire elever samarbejder og får afprøvet deres ideer i et lidt større fællesskab.

Eksempel

"Hvad handler teksten om?"

"Hvordan får vi det at vide af teksten? Er det beskrevet med ord, grafer, illustrationer, lydclip, andet? Virker det pålideligt?"

"Har vi læst eller lavet noget lignende før i skolen? Har vi selv oplevet noget, eller set/hørt/læst om noget, der minder om det eller har med det at gøre?"

Alt efter fag kan der suppleres med spørgsmål som:

- Er det retfærdigt?
- Er det godt?
- Er det en god ide?

Samarbejde (kort version)

Arbejdsopgaver

- Dan læsemakkerpar, der skal arbejde sammen. Brug følgende principper:
 - Eleverne skal læse med en makker, der ikke er for langt fra deres eget læseniveau.
 - To svage læsere skal ikke læse sammen.
 - Elever med påviste læsevanskeligheder som ordblindhed skal bruge de læse-/skriveteknologier, de har fået tildelt.
 - Alle andre elever skal træne deres læsemuskler.
- Aktiviteter i makkerpar:
- Samarbejde før læsning: Bed eleverne komme med bud på en god læsesti (se *Navigation*).
- Samarbejde under læsning: Bed eleverne skiftes til at læse et afsnit, stoppe op og markere vigtige ord i fællesskab.
- Samarbejde efter læsning: Bed eleverne beskrive, hvad de har lært af at læse teksten for et andet makkerpar.
- Lad eleverne i grupper af 4 og/eller på klassen tale om, hvad stoffet har med deres eget liv at gøre.